

ДИНО БУДЗАТИ ИЗКУСТВОВЕДЪТ

Превод от италиански: Нева Мичева, 2011

chitanka.info

В зала номер DCXXII на Биеналето изтъкнатият критик Паоло Малузарди спря слиян. Там се помещаваше самостоятелната изложба на Лео Скуитина — трийсетина картини, на пръв поглед всички еднакви и състоящи се от мрежа перпендикулярни линии тип Мондриан, с тази разлика, че в случая фонът бе с ярки цветове, а в решетестата част, така да се каже, водоравните черти бяха много поплътни от отвесните и тук-таме се сгъстяваха, което създаваше усещане за пулсация, за присвиване, за спазъм, както когато при трудно храносмилане нещо се запъва в стомаха и боли, след което обаче се разнася по силата на добрата перисталтика.

С крайцеца на очите си критикът се увери, че няма свидетели. Сам-самичък беше. В знойния следобед посетителите бяха малко, а и те вече се разотиваха. Скоро щяха да затворят.

Скуитина? Критикът се разрови в паметта си. Самостоятелна изложба в Рим преди три години, ако се не лъжеше. Но по онова време художникът още рисуваше иначе: човешки фигури, пейзажи, вази и круши, в духа на загнилата традиция. Друго не се сещаше.

Потърси в каталога. Списъкът на изложените платна бе предшестван от краткото въведение на неизвестния му Ермано Лаис. Хвърли око — обичайните приказки. „Скуитина, Скуитина“ — повтори тихичко. Името му напомняше за нещо скорошно. Но в момента споменът му убягваше. А, да. Преди два дни за него му говори Тамбурини, един дребен гърбушко, който не пропускаше голяма артизложба; маниак, който в сянката на художниците даваше отдушник на собствените си провалени стремежи; досадник и лапацало, от което всички се бояха като дявол от тамян. И все пак безпогрешен (благодарение на дългата си и безкористна практика) в разпознаването, даже в предусещането на онези феномени, на които година-две по-късно илюстрираните журнари посвещаваха — вече с благословията и на официалната критика — цели страници в цвят. Е, та същият този Тамбурини, истинска хрътка в изящните изкуства, преди две вечери на маса в *Кафе Флориан* надълго и нашироко бе славословил, без присъстващите да му обърнат внимание, именно Скуитина, единственото голямо откритие, твърдеше, на Венецианското

биенале, единствената личност, която „се подава над блатото — буквален цитат — на нефигуративния конформизъм“.

Скуитина, Скуитина, странно име. Изкуствоведът прехвърли наум над стоте материала на своите занимаващи се с арткритика колеги, публикувани досега за изложението. Никой не беше отделил на Скуитина повече от два-три реда. Скуитина бе минал незабелязан. Един вид — девствен терен. За него, Малузарди, вече утвърден като критик пионер, това можеше да се окаже отлична възможност.

Вгледа се по-внимателно. Истината беше, че тези голи геометрии не го вълнуваха кой знае колко. Даже никак. Най-откровено не му пукаше за тях. И все пак може би там се криеше нещичко. Кой знае, току-виж съдбата е отредила именно нему завидната отговорност да открие нов велик артист.

Взря се отново в картините. Ако вземе да се изхвърли в полза на Скуитина, запита се, дали няма да се изложи на риск? Възможно ли е някой колега да го обвини в допускането на възмутителен гаф? По никой начин. Тези платна бяха толкова същностни, толкова изчистени, толкова далеч от удовлетворяването на примитивната сетивност, че с възхвалата им един критик би заложил на абсолютно сигурно. И то независимо от възможността — но защо да я изключваме априори? — там, в тях, действително да има гений, орисан да предизвиква обществен отзвук години наред и да пълни с цветни репродукции албум след албум на издателство *Скира*.

Така окуражен пред перспективата да напише статия, с която да накара колегите си да се гърчат от завист, да се изядат, че са изпуснали такава тлъста плячка, той направи бърз обзор на ситуацията. Какво можеше да се каже за Скуитина? При определени — редки — благоприятни обстоятелства, изкуствоведът успяваше поне да бъде честен със себе си. Та си отговори: „Мога да кажа, че Скуитина е абстракционист. Че неговите картини не се стремят към изобразяването на нищо. Че езикът му е изключително и само геометрична игра на четириъгълни пространства и линии, които ги затварят. Че се надява явният плагиат от Мондриан да му бъде простен заради личния му хитроумен принос: той удебелява водоравните линии и изтънява отвесните, но с различни ширини, и постига любопитен ефект — изглежда, сякаш повърхността на картината не е равна, а на изпъкващи вълни. С две думи — абстракционистка зрителна измама...“

Леле, страхотно хрумване — рече си изкуствоведът, — явно още не си съвсем взел-дал.“

В същия миг се сепна, все едно, както се е разхождал безгрижно, внезапно е забелязал, че върви по ръба на пропаст. Ако изразеше на хартия идеите си ей така, във вида, в който му бяха дошли наум, какво щеше да се заговори по негов адрес около масите на венецианското *Кафе Флориан*, по шикозната римска улица *Маргута*, в Министерството на културата, из заведенията по елегантната *Брера* в Милано? При мисълта за това се усмихна. Не, не, слава Богу, той си знаеше работата както подобава. За всяко нещо има подходящ език, а в езика, подходящ за художеството, той бе подкован като малцина други. Едничък Полтергайстер му беше горе-долу на нивото. Иначе на предните позиции в изкуствоведския авангард той, Малузарди, беше като че ли най-изявеният, най-будещият страхопочитание.

Час по-късно в хотелската стая, с каталога на Биеналето пред себе си, отворен на страниците със залата на Скуитина, и с бутилка минерална вода, той пушеше цигара от цигара и пишеше:

„... комуто (Скуитина) би било комплицирано до невъзможност да се отрече, макар и доброволно утежнена с неизбежни и твърде очебийни стилистични родства, непреодолимата склонност, да не кажем направо неудържима предразположеност, към формален аскетизъм, който — без да елиминира посланията на диалектичката казуалност — охотно задава една постоянна строга рамка на репрезентативния или по-точно евокативен акт, под формата на властна ритмична организация: своего рода каталог на фино пресети префигурации...“

А как да изрази с поне малко езотерично приличие банално понятие като „зрителна измама“? Ето, така например:

„Ала именно тук става ясно, че Мондриановата механика намира приложение у него единствено като способ за преход от познание на реалността към съзнание

за нея, при което тя, реалността, наистина е представена в най-строгата си феноменологична непосредственост, но благодарение на едно регулярно абстрахиране, постепенно се разширява към оперативна подмяна от по-мощен и труднообозрим порядък...”

Препречете два пъти, поклати глава, зачеркна „неудържима предразположеност“, добави след „задава“ едно „с непривична многопластовост“, препрочете още два пъти, отново поклати глава, вдигна телефонната слушалка, помоли да го свържат с бара, поръча си двойно уиски и се отпусна в креслото, потънал в объркани мисли. Не беше доволен. Кой знае — може би уискито щеше да му набави така желаното вдъхновение.

Набави му го. Моментално. Щом — беше въпросът, който той изведнъж си зададе, — щом от херменевтичната поезия се е зародила едва ли не по необходимост херменевтичната критика, тогава не е ли закономерно от абстрактното изкуство да се зароди абстрактна критика? Почти се разтрепера, докато хаотично осмисляше евентуалните следствия от подобна дръзка идея. Прозрение свише! Пределно просто, но трудно, както всички прости неща. Не случайно друг не се беше сетил преди него. Той щеше да е първопроходецът. На практика само трябваше да прехвърли на белия лист техниката, употребявана до момента в платната. Отначало колебливо, като човек, който изпробва непознат механизъм, после с укрепнало самочувствие, колкото повече думите се трупаха една връз друга, а накрая и с едва овладяна гордост написа: „... и така, докато е в контрапункт на стратегията на чисто свидетелското присъствие, той (Скуитина) намира формулата за спасение от изтъркания подражателен модел реалност-реалност от духа на постулата за почленното събиране. Експлицитен симптом на едно порастване! Сетне неспокойно потапяне в съдбовния миг, от което отделните части се обагрят в ефикасна субстанция, така мощно формулирана и почувствана, че всеки елемент се разгръща съхранил поезията...” Спря задъхан. Тресеше го. Препрочете стръвно. Не, още не беше както трябва. Инерцията на старите навици го запрящаше назад към един вече прекомерно изхабен

език. Трябваше да се отърси и от последните окови, за да си спечели действителна свобода. Хвърли се презглава.

„Художникът — написа, тласкан от неудържимо вдъхновение — из вѣн вѣв със спременужене пелечи да пропраприм оподоварянето. Въносреда отказия! Недруг би си съспомил губната стинност в хоризадиконна хелибутора. Дибеше, че утроръчно овладял румелептичното качестване на мъдробежа. А гладичният едитут и пешатък равнят у Скуитина на трилизма, стръсени делно с анкомахон. Тамброн-тамброн, коюди бива, жлезно намикади с дълбка осост да количене върху жиклата на ногики и метации, гозибарии, таче пиу се възпара превладиктатично, привно комеризира, за да ориува билия — поска или писка. Истинди който...“

Едва по мръкнало си пое дъх. Чувстваше се изтощен и смазан, като пребит. Но щастлив. Петнайсет ситно изписани страници лежаха разпилени наоколо. Събра ги. Препрочете ги, докато отпиваше на ситни глътки останалото на дъното на чашата уиски. Накрая изигра нещо като импровизиран танц на победата. По дяволите, ей на това му се викаше гениалност.

Изтегната томително на дивана, Фабриция Смит-Ломбраса, момиче в час с материала, или казано по-елегантно, добре осведомена млада дама, ненаситно четеше изкуствоведската статия. По някое време прихна.

— Слушай, слушай, Диомеда, какъв бисер — каза, обърната към приятелката си, — слушай как Малузарди им разказва играта на горките фигуративни художници... „привно комеризира, за да ориува билия — поска или писка“!

И двете сладко се разкикотиха.

— Духовит е, няма съмнение — одобри Диомеда. — Ах, обожавам го тоя Малузарди. Голяма работа е!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.